

סימן ד'

ברין נוסח ברכת קידוש השם.

שאלה: מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה על חללי בת עמי, שנהרגו נטבחו ונשרפו על קידוש שמו הגדול על ידי הרשעים הגרמנים ימ"ש, ובזכרי את „היום השחור“ — כפי שיהודי גיטו קובנו כינו את היום המר והנמהר, יום ח' לחודש מרחשון תש"ב — נפשי עלי תתמוגג ולכי נמס בקרבי על הרג אנשים נשים ומף, זקנים עם נערים, יונקים ועוללי טפוחים בזרועות אמות רחמניות, כולם נספו בידי האויב אשר לא ידע רחם, הרג ולא חמל ורווה דם נקיים טהורים וקדושים.

אז ביום ההוא יצא הצו מהנאצים הארורים שעל כל יושבי הגיטו בלי שום יוצא מהכלל מוטל להתיצב ב„מגרש הדמוקרטי“ (דעמאקראטיע פלאץ) שבתוך הגיטו לשם סקירה על יד הגרמנים, וכל שלא ימלא אחרי הצו הזה וישאר בביתו אחת דתו להמית. אין לשער ואין לתאר את גודל הפחד והבהלה שאחזו את יהודי הגיטו, כולם ידעו שביום זה יוכרע גורלם אם לשבט או לחסד. וכולם יעברו תחת שבט הכקורת של מטה החובלים והזעם של הרוצחים שיחרצו את משפטים לחיים או למות.

בתי הגיטו התרוקנו מיושביהם, הורים הובילו את ילדיהם הקטנים ובנים תמכו ומעדו את אבותיהם הזקנים שהלכו על משענתם, חולים ותשושי כח נישאו על ידי בני משפחתם, כולם הלכו הלוך ילך ובכה למגרש הזוועות, קולות הבכיה והתאניה ואניה בקעו את האויר תנות לא אוכל את קולות השכר היגון והאנחה שנשמעו מכל צד, לא ידענו מה בסופנו אבל אחת ידענו נגזרנו ואכדנו. ויום זה היה יום סגריר וסופה הגשם והשלג נתכו ביחד מן השמים כאילו יושבי מרום בשמי ערבות מלאכי מעלה משרתי אל-

עליון גם הם נבחרו נחפזו וזה אל זה שואלים, איה א-ל א-לים, אנה, שוכן מעולים רחם על שארית צאן מרעיתך המובל למבח כצאן מבחנה.

וככה התאספו על המגרש הזה כל יושבי הגיטו שמנו אז כשלושים אלף איש שחיכו להופעתו של אחד מהמרצחים הגרמנים, שהיה ידוע לשמצה בשם רוקא, הוא היה המעלעקמאָר ממעם הגיסטפו ובידו ניתן הגורל של כל יהודי הגיטו כחומר ביד היוצר ברצותו מחיה וברצותו ממותת.

ואו במעמד זה ניגש אלי ר' אליהו מווארשא הי"ד, אחד מהפליטים שנמלטו מווארשא לליטא בחפשו מפלט לנפשו, אבל נפל מן הפח אל הפחת, שהרי גם לליטא הגיעה ידם הממאה של הנאצים שאמרה לכלות את ישראל, ומכיון שהיטב הכיר את דרכם של הרשעים הללו, הוא ידע שחלק גדול מהנצבים על המגרש הזה יספה ולא יזכה לראות את אור החיים עלי אדמות כי מחר למועד הזה יוצאו אלפים להורג, — הוא שאל אותי מהו נוסח הברכה שעל מקדשי שמו יתברך מוטל לברך, האם עליהם לברך אקב"ו „על קדוש השם" — לפני מותם, או עליהם לברך אקב"ו „לקדש את השם", והוא אמר לי, כי הוא רוצה לדעת בעצמו איך לברך, אם ח"ו יגיע לידי כך, ומלבד זאת הוא רוצה לקיים מצוה, אולי האחרונה בימי חייו, והיא, לעבור בין הפקודים למות וללמדם כדת מה לעשות אם תגיע שעתם האחרונה ולזכותם שיברכו את הברכה כפי הדין.

תשובה : בספר יוסף אומץ אות תפ"ג מובא נוסח הברכה שמוטל על מקדשי השם לברך, ונוסח הווידוי של מו"ה אשר מק"ק פרנקפורט שקידש את השם וזהו: „ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וצונו לאהוב שם הנכבד והנורא ההיה וההרה והעתיד להיות בכל לבבנו ובכל נפשנו ולקדש שמו ברבים ברוך אתה ה' מקדש שמך ברבים, ואחר כך יאמר שמע ישראל וימסר צווארו על קדושת שמו."

ובשליה שער האותיות סוף אות א' כתב שיש לברך בנוסח זה: „ברוך אתה ה' אקב"ו לקדש שמו ברבים", כדין הרבה מצוות עשה שמברכין

על קיומן, ועיי"ש שכתב גם כן הטעם למה מברכין "לקדש" ואין מברכין "על קידוש", שהטעם הוא כמו שכתב הריב"א שכל מצוה שאפשר לעשות על ידי שליח יש לברך ב"על" אבל מצוה שהוא צריך לעשות בגופו ואי אפשר לעשותה על ידי שליח יש לברך בלמ"ד, ועי' ברא"ש ובר"ן שכתבו שכדברי הריב"א משמע קצת מסברת התלמוד, ונראה מדבריהם שהם מסכימים עם סברא זו, עיי"ש שתירצו בטוב טעם ודעת מה שהקשה על הריב"א מנוסחן של איזה ברכות, וקידוש השם הלא מצוה שהוא עושה בגופו ולכן צריך הוא לברך עליה בלמ"ד. עיי"ש היטב בשל"ה.

ועי' בפ"ת סימן קנ"ז סק"ו שהביא את דברי השל"ה שיש לברך בנוסח זה ומצאתי ג"כ בריקנטי סימן ע' שכתב כהשל"ה, ולפי דברי הרוקח דס"ל שכל דבר שבן נח מצווה אין מברכין יהיה תלוי בפלוגתא דרבבבא, היינו רש"י תוס' ורמב"ם, אם בן נח מצווה על קידוש השם.

ומכ"ל זה הוריתי לו שלפי דעתי יש לברך כפי הנוסח של השל"ה והיינו, בדרך ה' ה' אקב"ו לקדש שמו ברבים" וכך בדעתי לברך.

והקדוש הזה ר' אליהו הי"ד שנה ושילש את הנוסח הזה של הברכה ולימד גם ליהודים אחרים שתהא ברכה זו משוננת ומחודדת בפיהם כדי שידעו איך לברך לכשתגיע שעתם ח"ו למות מות קדושים.

ואחרי איזה זמן בא אלי שוב הקדוש הנ"ל וסיפר לי שגם הגאון ר' אלחנן וואסערמאן הי"ד גם הוא לימד את בנו הרה"ג ר' נפתלי הי"ד שגם הוא היה שם, את נוסח הברכה כהשל"ה ואמר לו את זה בשם מרן רבנו החפץ חיים זצ"ל.

ואני גם כן שמעתי מנכדו של החפץ חיים הגאון ר' יהושע לעווינסאן הי"ד שהיה גם כן בגיטו שכך שמע מהחפץ חיים זצ"ל בהיותו ברוסיה בזמן המלחמה העולמית הראשונה בעת שהשתוללו ברוסיה מחנות המרצחים של פעטלורא, מאכנא ועוד שהרגו ביהודים, שיש לברך את הברכה כפי הנוסח של השל"ה.